

Pustare u Baranji (8) – kategorizacija naselja koja se nazivaju pustarama

MILAN IVANOVIĆ¹, DINA STOBER²

¹ PANON - Institut za strateške studije, Vijenac Ivana Meštrovića 19, Osijek

² Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Građevinski i arhitektonski fakultet Osijek, Vladimira Preloga 3, Osijek

(E-mail: panon.institut@gmail.com)

Sažetak

Pustare na području Baranje nastajale su krajem prve i u drugoj polovici 19. stoljeća; građene su planski s osnovnom proizvodnom jedinicom i grupiranim stambenim objektima za: (a) namještenike, (b) radnike-nadničare i (c) sezonce-nadničare te upravnom zgradom u sklopu omanjeg parka. Baranjsko-beljske pustare jedinstvena su pojava u Hrvatskoj po svojoj ekonomskoj funkciji, demografskoj strukturi, urbanističkoj organizaciji i graditeljskom umijeću. Tijekom više stoljeća, burni politički i ekonomski procesi te ratna događanja na ovim prostorima značajno su utjecali na demografska i ekonomska kretanja u južnoj Baranji (danas dio Republike Hrvatske) što se odražavalo na upravni status i nazive naselja te broj i strukturu stanovnika. Krajem 20. i početkom 21. stoljeća - razvojem tehnologija, modernizacijom poljoprivrede i društveno-ekonomskim promjenama mnogi elementi i funkcije (prvobitnih) pustara su prevladani (postali suvišni) te su mnoge pustare napuštene i/ili su u procesu odumiranja. Državna tijela kao i lokalne samouprave (na području Baranje) nisu na ove procese odgovarajuće reagirali i procesi glede statusa pustara su prepušteni stihiji (netransparentne) privatizacije gospodarskih subjekata i njihovih osnovnih sredstava (uključujući zemljište i prirodna bogatstva). U javnom prostoru (tiskani i elektronski mediji) javlja se niz priloga koji jadikuju nad sudbinom pustara s ponekim prilogom o dobrim primjerima zaštite tradicijske i materijalne baštine na pustarama. U posljednja tri desetljeća u stručnoj literaturi postoji niz radova koja se bave povijesnim događajima, demografskim pitanjima, toponomastikom (ojkonimi, oronimi i hidronimi) i urbanističkim te graditeljskim pitanjima naselja u južnoj Baranji. Malo je (gotovo da i nema) radova koji se bave ekonomskim i sociološkim funkcijama pustara. Ovdje je važno ukazati da se u mnogim stručnim radovima - kao i u javnom prostoru - površno koristi pojam pustare pa se tako mnoge nestale i postojeće nasebine (sela, farme, ekonomije, majuri, salaši i konaci) nazivaju pustarama. To nije dobro; osim što ne odgovara objektivnom stanju ova pojava površnog korištenja pojma pustara prouzrokuje mnoge zabune u javnosti i, u osnovi, šteti društvenoj akciji i nastojanjima za revitalizaciju baranjskih pustara.

U ovom se radu daju prilozi za kategorizaciju nestalih i postojećih naseobina u južnoj Baranji te daje popis: (a) bivših pustara koje su dobile status sela, (b) nestalih pustara, (c) pustara u odumiranju i (d) nestalih i postojećih majura (salaša), farmi i ekonomija.

Ključne riječi: Baranja, „Belje“, naselja, farme, majuri, pustare, salaši